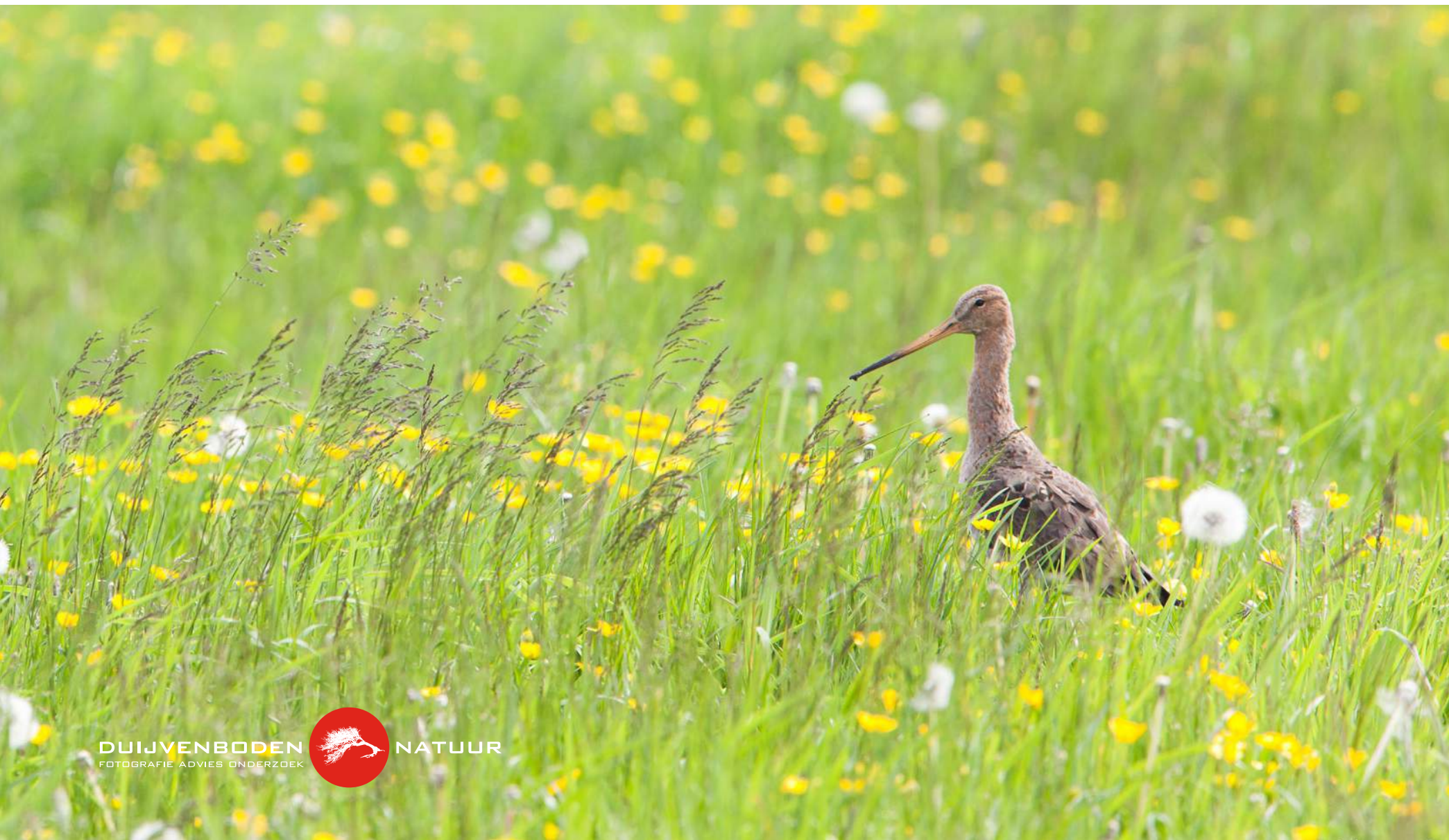

Weidevogels van Rijn en Gouwe Wiericke

Jaarrapportage Monitoring 2024 en overzicht 2016-2024

Arjan van Duijvenboden
Duijvenboden Natuur rapport 240702
in opdracht van Collectief Rijn en Gouwe Wiericke
januari 2025

DUIJVENBODEN
FOTOGRAFIE ADVIES ONDERZOEK

NATUUR

COLOFON

Tekst, kaarten en foto's:

Arjan van Duijvenboden, DNatuur, 2025

Gebruik van (delen van) deze rapportage alleen in overleg

Veldwerk:

Marleen van der Lee (DNatuur)

Arjan van Duijvenboden (DNatuur)

Vormgeving / dtp

Arnold Meijer (Blue Robin dtp, Katwijk)

Opdrachtgever:

Collectief Rijn en Gouwe Wiericke

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	4
1. Inleiding	5
1.1 Werk- en telgebied	6
1.2 Monitoring	7
2 Weidevogels en het weer	8
3. Agrarisch natuurbeheer Rijn en Gouwe Wiericke	9
4 Kuikenland	10
5. Vogels	11
5.1 Vogels op de kaart.....	11
5.2 Aantallen vogels.....	13
5.3 Bruto territoriaal succes grutto	13
6. Vogels en beheer	15
7. Conclusie	16
8. Hoe kan het nog wat beter	17
Bijlage 1: Beheer oppervlakten 2018, 2021 en 2024	18
Bijlage 2: Territoria doelsoorten ZH per gedrag en pakket	21
Bijlage 3: Grutto broedparen, gezinnen, BTS per telgebied	23
Bijlage 4: Detailkaarten territoria doelsoorten ZH periode '22-'24	24

SAMENVATTING

Het werkgebied van Agrarisch Collectief Rijn en Gouwe Wiericke ligt ongeveer tussen Alphen a/d Rijn, Gouda, Oudewater en Woerden (afb. 1) en bestaat vooral uit grasland. Sommige gebieden zijn zeer open, zoals Bodegraven Noord en de Meije bij Bodegraven, maar rond Reeuwijk Brug zijn de polders veel kleinschaliger. Vrijwel alle grond is veen, op enkele ontveende polders na.

De monitoring is uitgevoerd volgens de methode Beheermonitoring BTS.

Gedragmonitoring in het grootste deel van het werkgebied in 2 telronden, zowel in percelen met vastgelegd weidevogelbeheer als daarbuiten.

Om een breed beeld van de weidevogelstand te verkrijgen is gemonitord in de periode 15 tot 30 april (R1), 15 tot 29 mei (R2). De meeste gebieden zijn in de laatste week van april en mei gemonitord. Hierbij is gelet op polders waar vroeg of juist laat gebroed wordt.

Het warme weer en de droge maand maart zorgden voor een behoorlijke grasgroei in het vroege voorjaar. Dat zorgde er voor dat een aantal broedparen (vooral Kievit, maar ook Grutto) al vroeg aan een nest begonnen. De stormen met veel neerslag die in april volgden, zorgden helaas voor zeer moeilijke omstandigheden voor de vroeg uitgekomen kuikens. In afb. 5 is te zien dat de oppervlakte weidevogelbeheer in de loop der jaren met zo'n 30% is toegenomen. Hierbij is als startjaar 2018 aangehouden omdat dit het einde van een 3-jarige monitoringcyclus betrof, vanaf 2016 is de oppervlakte waarschijnlijk nog meer toegenomen. In bijlage 1 is onderaan de tabellen weergegeven hoeveel kuikenland per deelgebied is gerealiseerd. De totalen per voorbeeldjaar zijn in afbeelding 5 weergegeven. Het valt daarbij op dat in de periode 2018-2021 een flinke toename van kuikenland te zien is, maar dat de groei daarna stopt, terwijl het totale oppervlak beheer wel toeneemt. Nader bekijken van de tabellen van bijlage 1 leert dat de toename van beheer vooral ligt in het pakket Ruige mest, van 4ha. in 2021 naar 545ha. in 2024. Veel andere pakketten zijn juist in

oppervlakte afgenomen in deze periode. Daarbij zien we dat er in de laatste periode 3 ('22-'24) in totaal eind april 808 territoria grutto's waren. Met de meestal aangehouden norm van 1,4ha. per gruttopaar zou er dus 1131ha. Kuikenland moeten zijn in plaats van de gerealiseerde 639ha. Ook met de soms gebruikte verlaagde norm van 1ha. per gruttopaar is er nu te weinig kuikenland.

Opvallend is de toename van het totaal aantal broedparen van de Kievit, grutto, tureluur en scholekster: van 1540 naar 2042 broedparen. Een toename van zo'n 30% in 9 jaar! Het aantal territoria ligt veel hoger:

2022-2024:

Grutto: 808 territoria

Kievit: 875 territoria

Scholekster: 443 territoria

Tureluur: 515 territoria

Stippen- en hotspotkaarten zijn onmisbaar om weidevogelbeheer tijdens het broedseizoen te helpen en achteraf te evalueren. Met name in gebieden met veel afwisseling van wit gebied en beheer (dat daar ligt omdat in de buurt vogels aanwezig zijn) zien we nog wel rode hotspots (broedende vogels) in wit gebied. Dat hoeft niet per se een probleem te zijn, maar het kan ook betekenen dat er eind april of begin mei wordt gemaaid, zonder dat iemand naar de nesten omkijkt. In feite zijn alle hotspots in wit gebied plekken waar het nuttig is dat de agrariërs(s) samen met het collectief streven naar meer weidevogelbeheer, al is het maar nestbescherming. In afb. 10 is te zien dat het Bruto Territoriaal Succes in lang niet alle telgebieden voldoende is. Waar we in periode 1: 15 telgebieden zien met een positief BTS, periode 2: 18 positieve gebieden, periode 3: 17 gebieden. Met behulp van bijlage 2 is ook een BTS cijfer (grutto) voor het hele gebied te bepalen: in R1 waren er 726 broedparen, daarvan hadden er in R2 658 kuikens. $658/726 \times 100\% = 91\%$! Een prachtig getal, dat natuurlijk wordt genuanceerd door de verschillen per telgebied.

Een BTS van 91% (grutto periode '22-'24) is prachtig en ook de toename van het aantal broedparen in de periode 2016-2024 geeft goede hoop voor de weidevogels in het gebied van RGW.

Toch zien we dat de toename van het aantal broedparen niet wordt veroorzaakt door meer oppervlakte beheer en ook de hoeveelheid kuikenland blijft stabiel. In lijn daarmee zien we dat veel territoria van provinciale doelsoorten (ZH) in de laatste periode gevonden zijn. Dit in gebied zonder beheerafspraken of in percelen waar alleen het nest wordt beschermd, niet de kuikens.

De toename van het aantal broedparen, territoria en het goede BTS is heel mooi maar helaas niet zomaar te koppelen aan de inspanningen van RGW om pakketten af te sluiten. Wel kan het zo zijn dat de kwaliteit van het mozaïek zo hoog is -ook buiten het kuikenland- dat vogels toch goede overlevingskansen hebben. Dit is ook een van de doelen van agrarisch natuurbeheer: verhoging van de ecologische kwaliteit van het gebied.

Het gaat goed, maar de vele vogels in wit gebied en in percelen met alleen legselbescherming zijn wel wat zorgelijk. Daarom een aantal adviezen op dit gebied:

1. Mogelijk is de regel dat per hectare legselbescherming een oppervlakte kuikenland gerealiseerd moet worden een drempel voor zo veel mogelijk reduceren van wit gebied. DNatuur pleit er voor de verhouding legselbeheer-kuikenland op polderniveau te bekijken, niet per bedrijf. Het is belangrijker dat er minder wit gebied komt.
2. Besteed in de gebieden waar te weinig kuikenland is per broedpaar grutto aandacht aan het uitbreiden van die oppervlakte
3. Beheermonitoring geeft jaarlijks nieuwe inzichten, betrokkenheid en sturing aan het beheer. Blijf dit zo veel mogelijk volhouden.
4. Denk na over de vorm van monitoring: een telronde in juni kan late- of herbroeders beter beschermen. Zo hadden in R2 (mei '22-'24) nog 144 grutto's en 302 kieviten (!) (bijlage 2) nog geen jongen, maar een nest. Hoe is het hen vergaan? Misschien is een derde telronde nodig in juni. Denk ook na over de hoeveelheid gebieden die per jaar worden gemonitord.

Let op: meer details in onderliggend rapport.

1. INLEIDING

9 jaar geleden startte DNatuur op verzoek van agrarisch Collectief Rijn en Gouwe Wiericke (RGW) met beheermonitoring van het werkgebied tussen en rond Alphen a/d Rijn, Gouda, Oudewater en Woerden. Beheermonitoring was nog relatief nieuw, veel collectieven vertrouwden nog op de gegevens van de nestbescherming om in te schatten hoe het met de weidevogels ging.

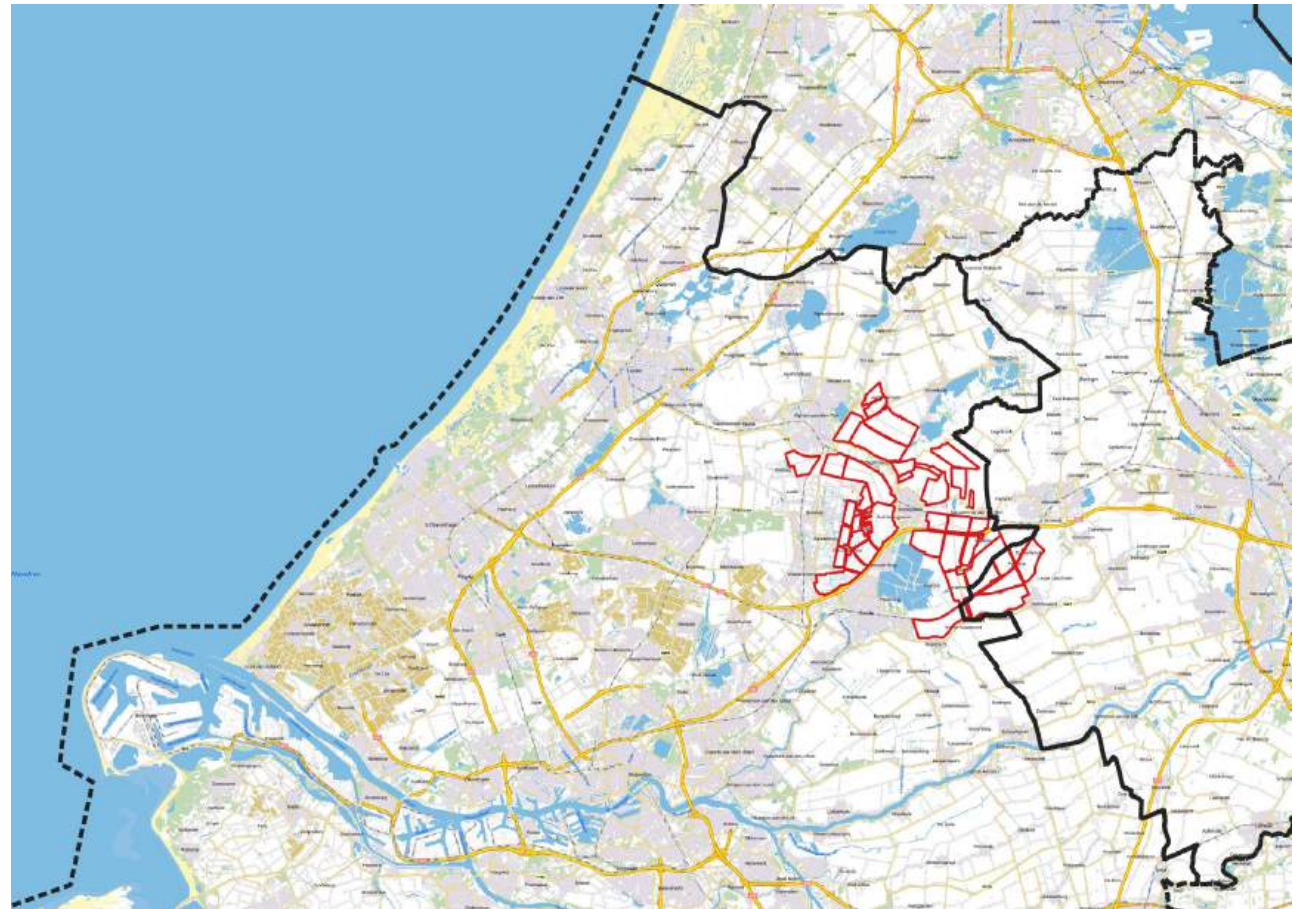
RGW koos er voor om jaarlijks 1/3 van het werkgebied te laten monitoren in twee ronden, eind april en eind mei. En zo wordt de monitoring nog steeds uitgevoerd, waardoor een mooie telreeks ontstond.

In de loop der jaren bleek dat RGW een aantal zeer goede gebieden heeft voor weidevogels, met grote dichtheden. En dat er veel uitwisseling van vogels is tussen de verschillende kleine gebieden.

Daarnaast werd het weidevogelbeheer steeds meer teamwerk in een groot team: bestuur en gebiedscoördinatoren, boeren, vrijwilligers en monitoringmedewerkers maakten weidevogelbeheer bespreekbaar, regelbaar en leuk. En dat heeft effect: in de afgelopen 9 jaar zijn de aantallen vogels toegenomen, tegen de landelijke trends in.

Dit rapport biedt een (vrij getalsmatig) inzicht in aantallen vogels, weidevogelbeheer en de combinatie daarvan in die 9 jaar, vanuit 2024 gezien. Opvallende zaken: toenemende aantallen vogels, een zeer goed bruto territoriaal succes, maar te weinig kuikenland. En in alle jaren: de variatie in voorjaarsweer, van grote invloed op het beheer en de weidevogels.

Hopelijk dient dit rapport ter verdere verbetering van de weidevogelstand in dit al prachtige stukje groene hart. Uiteindelijk draait het om het team van mensen die naast andere bezigheden belang zien in weidevogelbescherming, want zonder agrarisch natuurbeheer zouden de cijfers ongetwijfeld minder mooi zijn!

Afb. 1: Telgebieden Rijn en Gouwe Wiericke, ongeveer overeen komend met het werkgebied.

1.1 Werk- en telgebied

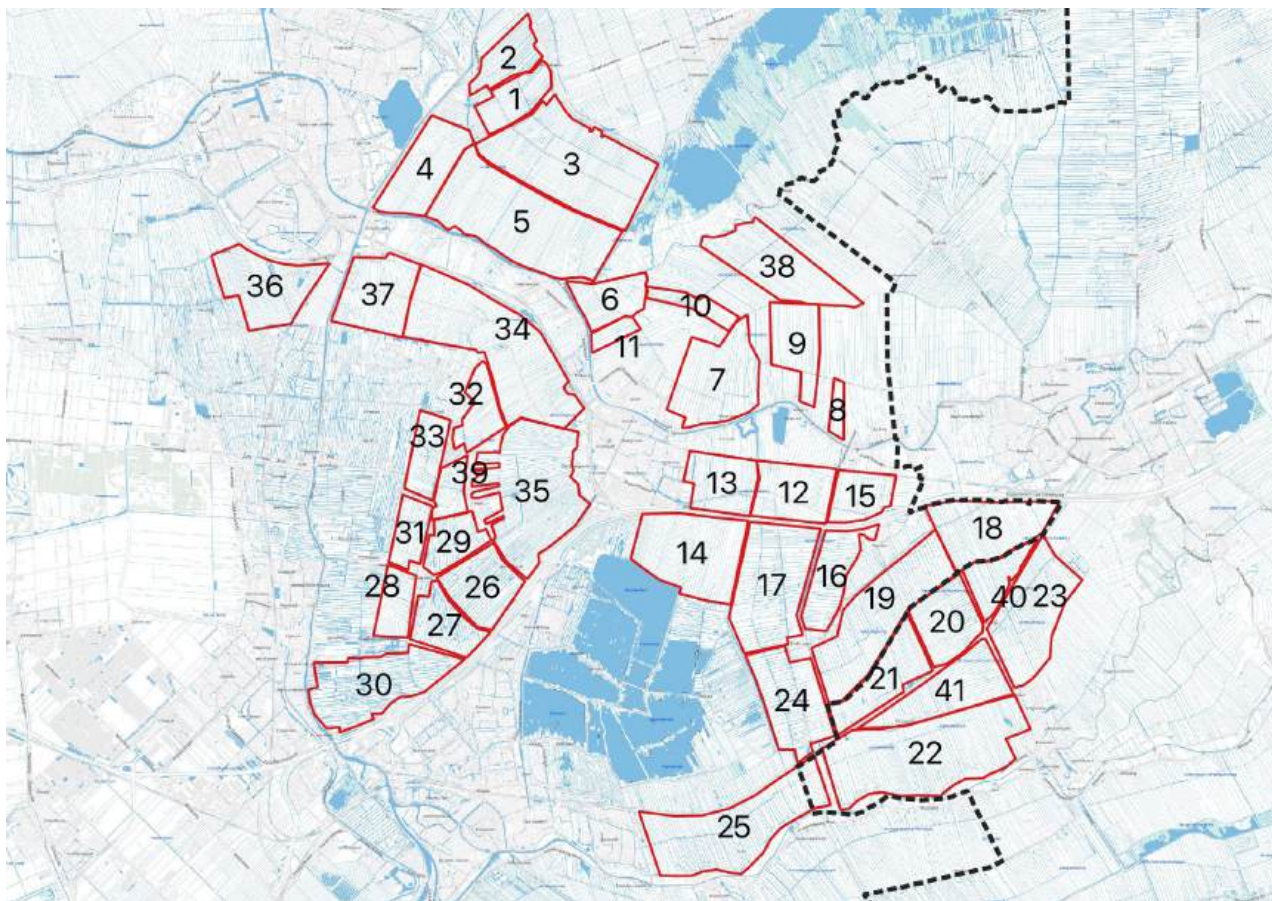
Het werkgebied van Agrarisch Collectief rijen en Gouwe Wiericke ligt ongeveer tussen Alphen a/d Rijn, Gouda, Oudewater en Woerden (afb. 1) en bestaat vooral uit grasland. Sommige gebieden zijn zeer open, zoals Bodegraven Noord en de Meije bij Bodegraven, maar rond Reeuwijk Brug zijn de polders veel kleinschaliger. Vrijwel alle grond is veen, op enkele ontveende polders na.

Waterstanden zijn zoals in veengebieden gebruikelijk hoog: boeren melden soms dat (gevoelsmatig) alle percelen al plas

➤ **Afb. 3:** Nummers en namen telgebieden (namen komen niet altijd overeen met de topografische poldernaam)

dras zijn in het voorjaar. Dat betekent dat de potentie voor weidevogels eigenlijk overal aanwezig is.

DNatuur heeft samen met het Collectief het gebied opgedeeld in telgebieden, op basis van ecologische kenmerken (zo is er bij voorkeur geen in- of uitloop van vogels met jongen), maar ook op basis van werkbaarheid: een gebied moet in een dag te worden gemonteerd zijn.

Afb. 2: Telgebieden en hun nummers

Nr.	Telgebiedsnaam	Oppervlakte (ha.)
1	Noordeinderpolder west 1	104
2	Noordeinderpolder west 2	99
3	Noordeinderpolder oost	460
4	Zuideinderpolder west	188
5	Zuideinderpolder oost	478
6	Hornpolder	110
7	Meije 7	252
38	Meije 38	239
9	Meije 9	142
8	Meije 8	27
11	Middenpolder oost	33
10	Meije 10	53
13	Venster Bodegraven	142
12	Venster tussen wiericke	160
15	Venster Nieuwebrug	103
14	Abesinie	295
17	Hoogeind	316
16	Groendijk	139
19	Westeind	342
18	Westeind	226
21	Hogebrug west	163
20	Hogebrug oost	155
23	Diemerbroek	269
22	Hekendorp zuid	508
25	Stein zuid	387
24	Laageind	219
27	Bloemendaal oost	119
26	Reeuwijk zuid	158
29	Tempel zuid	96
28	Middelburg zuid	82
31	Middelburg midden	79
30	Bloemendaal	278
33	Middelburg noord	96
32	De Wijk	94
35	Reeuwijk noord	419
34	Steekterpolder oost	482
37	Steekterpolder west	194
36	Zaans Rietveld	214
39	Tempel noord	60
40	Papekop noord	90
41	Hekendorp noord	206
Totaal (ha.)		8276

1.2 MONITORING

De monitoring is uitgevoerd volgens de methode Beheermonitoring BTS.

Gedagsmonitoring in het grootste deel van het werkgebied in 2 telronden, zowel in percelen met vastgelegd weidevogelbeheer als daarbuiten.

Om een breed beeld van de weidevogelstand te verkrijgen is gemonitord in de periode 15 tot 30 april (R1), 15 tot 29 mei (R2). De meeste gebieden zijn in de laatste week van april en mei gemonitord. Hierbij is gelet op polders waar vroeg of juist laat gebroed wordt.

Deze perioden zijn gekozen als signaaldatum voor eventuele aanpassingen in het (last minute) beheer en als graadmeter voor de weidevogelstand in de Lopikerwaard (lange termijn). Tijdens de telronden is steeds min of meer dezelfde volgorde van telgebieden aangehouden waardoor ieder gebied een interval kent van 2-4 weken. Jaarlijks werd eenderde van het gebied gemonitord.

De basis voor de monitoringstechniek is de methode die voor BMP-tellingen (Broedvogel Monitoring Project, halverwege de jaren '90 ontwikkeld door Sovon en nog steeds de standaard methode voor de meeste vogeltellingen) wordt toegepast in grasland. Alle waarnemingen worden gebaseerd op gedrag van vogels, er worden geen nesten of kuikens gezocht. Alle soorten van het boerenland worden genoteerd, behalve meerkoeten (dit zijn er zo veel dat hier onevenredig veel werk aan zou zijn, terwijl het agrarisch natuurbeheer er niet op gericht is). In het veld worden alle vogels genoteerd, ook vogels die geen echte binding hebben met het gebied (niet-territoriale vogels). In deze rapportage zijn deze vogels zonder binding (overvliegend, rustende groep, enkele vogel zonder binding) uit de databestanden gefilterd.

Op plaatsen waar dit mogelijk was, is gekozen voor betreding van percelen om een gedetailleerder beeld te krijgen van het weidevogelgedrag. Dit was contractueel alleen voor de percelen met weidevogelbeheer toegestaan. Binnen telgebieden (afb. 1) werden daarom twee vormen van monitoring toegepast:

- In percelen met een weidevogelcontract werd een Mozaiekscan (ook wel BTS telling genoemd) uitgevoerd, waarbij de percelen betreden worden om een gedetailleerder telling te kunnen doen en alarmtelling voor grutto, tureluur, Kievit en scholekster uit te voeren.
- In percelen zonder weidevogelcontract ('witte gebieden') werden vanaf openbare plaatsen en naastgelegen beheerpercelen de vogels in kaart gebracht door waarneming: 'bijvangst'. Deze percelen worden niet betreden.

De monitoring werd uitgevoerd door Arjan van Duijvenboden en Marleen van der Lee. Per dag werden 1 of meer telgebieden onderzocht, waarbij de veldgegevens in Boerenlandvogelmonitor.nl zijn vastgelegd.

Binnen 48 uur (meestal nog dezelfde dag) ontving de gebiedscoördinator een mail met stippenkaarten van de teldag en eventuele veldwaarnemingen, als basis voor eventuele last-minute aanpassingen in het beheer door de agrariërs. Ook werd vaak met agrariërs gesproken over de aanwezige vogels en het beheer, waarbij door de tellers uiteraard verwezen werd naar de gebiedscoördinator voor verdere info hierover.

In september wordt ieder jaar een sessie met bestuur en gebiedscoördinatoren georganiseerd, waarbij ruwe resultaten en de getelde polders in detail worden doorgenomen. Deze besprekingen kunnen dienen als basis voor de eventueel in oktober en november door te voeren veranderingen in beheer.

2 WEIDEOGELS EN HET WEER

Klimaat en weer hebben een grote invloed op de weidevogels. Weer kan zorgen voor een goed of slecht broedseizoen, klimaat kan er voor zorgen dat soorten verdwijnen of verschijnen in een gebied. De praktijk leert dat we allerlei regelingen en afspraken kunnen maken op het gebied van natuurbeheer, maar dat hier altijd een zekere flexibiliteit en veel variatie in moet zitten om in te kunnen spelen op het weer. Weidevogelbeschermers verzochten wel eens dat het weer een grotere invloed heeft dan welk beheercontract dan ook.

In de 9 jaar waarin n deze tellingen zijn uitgevoerd, is er geen enkel voorjaar geweest waarin nooit de opmerking viel ' het is een bijzonder voorjaar, qua weer!'. Soms is het in april 30 graden, soms sneeuwt het. Soms regent het bijna iedere dag (2024), soms is het gras in april bruin door droogte. 2024 is een mooi voorbeeld. Het KNMI meldt over het voorjaar van 2024:

“Recordwarm, zeer nat en somber

Warmste lente sinds het begin van de metingen

Met een gemiddelde temperatuur van 11,8 °C tegen een langjarig gemiddelde van 9,9 °C was de lente de warmste sinds het begin van de metingen. Het oude record van 11,7 °C dateert van 2007. Alle maanden waren ruim te warm. Maart was recordwarm met een gemiddelde temperatuur van 9,0 °C tegen normaal 6,5 °C. In april was de afwijking het kleinst, 10,8 °C tegen normaal 9,8 °C. Mei was één van de warmste meimaanden sinds het begin van de metingen met een gemiddelde van 15,5 °C tegen normaal 13,4 °C.

Zeer natte lente

De lente was zeer nat met gemiddeld over het land 256 millimeter neerslag tegen een langjarig gemiddelde van 148 millimeter. Hiermee is de lente van 2024 één van de natste sinds 1906.

Maart droog, april zeer nat, mei recordnat

Maart was droog met landelijk gemiddeld 46 millimeter tegen 53 millimeter normaal. April was met gemiddeld 82 mm de op twee na natste aprilmaand sinds het begin van de metingen, normaal valt 40 mm. Mei was de natste meimaand sinds het begin van de metingen met gemid-

deld 127 millimeter neerslag tegen 55 millimeter normaal. In mei zorgden zware buien plaatselijk voor wateroverlast.

Zonneschijn

De lente was met over het land gemiddeld 504 uren zon somber. Het langjarig gemiddelde is 567 uur. Alle maanden brachten minder zonneschijn dan normaal. “

Het effect op de weidevogels:

Het warme weer en de droge maand maart zorgden voor een behoorlijke grasgroei in het vroege voorjaar. Dat zorgde er voor dat een aantal broedparen (vooral Kievit, maar ook grutto) al vroeg aan een nest begonnen. De stormen met veel neerslag die in april volgden, zorgden helaas voor zeer moeilijke omstandigheden voor de vroeg uitgekomen kuikens.

Hoewel het KNMI het over een warm voorjaar heeft, was dit in het weiland door de vaak harde wind en veel regen niet te merken (wind-chill factor). Door het natte weer waren een aantal beheervormen slecht uitvoerbaar, zoals pakketten met voorweiden en extensief weiden.

De vogels die later gingen broeden hadden het enigszins makkelijker. Laag gelegen nesten verdronken helaas vaak in plassen, maar de kuikens uit de succesvolle nesten troffen veel ongemaaid land aan met veel schuilmogelijkheden. Door de grote hoeveelheid neerslag kon er vaak pas laat in het voorjaar gemaaid worden.

Halverwege mei werd het droger (maar niet kurkdroog, zoals in sommige jaren) en kwam het maaien in fasen op gang. Sommige boeren hebben half april al gemaaid.

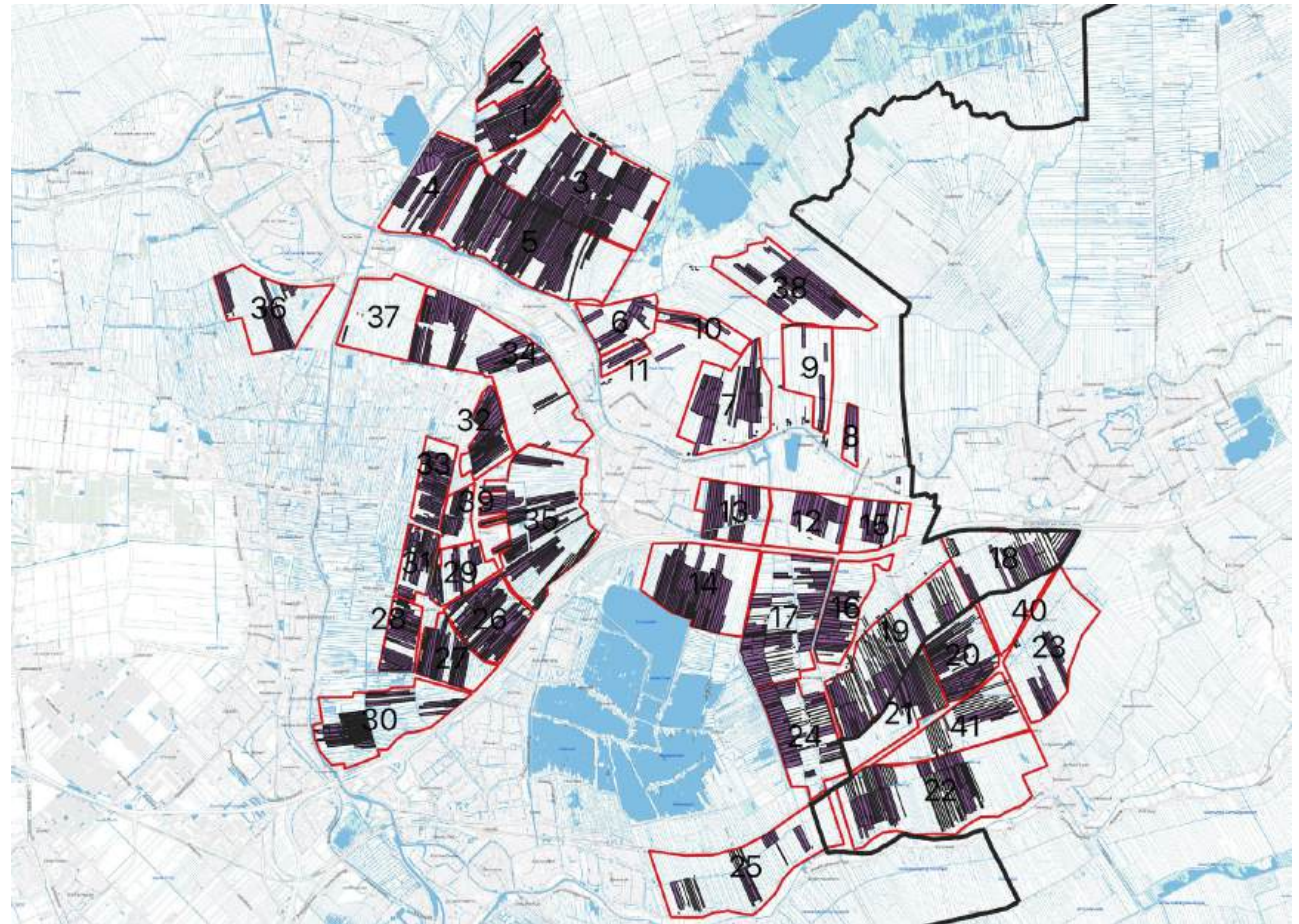
3. AGRARISCH NATUURBEHEER RIJN EN GOUWE WIERICKE

Collectief RGW stimuleert goed weidevogelbeheer (onder andere) door kennisoverdracht en door het maken van afspraken met boeren over agrarisch natuurbeheer. Een groot aantal van die afspraken (ook wel contracten of beheerpakketten genoemd) betreft beheer van weidevogels. Dat kan in allerlei vormen, van legselbescherming tot het realiseren van kruidenrijk gras of water op het land. In afbeelding 4 is te zien om welke percelen het gaat in 2024 (Landschapspakketten zoals het beheer van bosjes worden in dit rapport niet behandeld).

In afb. 5 is te zien dat de oppervlakte weidevogelbeheer in de loop der jaren met zo'n 30% is toegenomen. Hierbij is als startjaar 2018 aangehouden omdat dit het einde van een 3 jarige monitoringcyclus betrof, vanaf 2016 is de oppervlakte waarschijnlijk nog meer toegenomen.

Niet iedereen doet mee met collectief agrarisch natuurbeheer: door onder andere intensivering van sommige bedrijven en zwaardere eisen om aan agrarisch natuurbeheer mee te doen zijn in de loop der jaren soms vrij grote gaten ontstaan in het gecontracteerd natuurbeheer, de zogenaamde 'witte gebieden'. Deze zijn in afbeelding 4 zichtbaar als percelen die niet zijn ingekleurd.

Wit gebied wil niet zeggen dat er geen natuurbeheer plaatsvindt; soms vindt (weidevogel-, botanisch-, biodiversiteits-) beheer plaats via andere partijen zoals melkfabrieken en keurmerken. Bovendien: boeren werken met natuur en hebben bijna altijd op een manier een band met die natuur en het landschap. Wel ontbreekt het in de witte gebieden soms aan kennis en bewustzijn van natuurwaarden, waardoor weidevogels hier niet kansloos, maar wel kansarmer zijn. De mate waarin verschilt van bedrijf tot bedrijf.

Afb. 4: Alle percelen met beheerpakketten 2024.

	totaal RGW (ha.)	Deel Utrecht (ha.)	Deel Zuid-holland (ha.)	Kuikenland totaal (ha.)
2018	2361	225	2137	329
2021	2866	278	2589	639
2024	3084	283	2801	639

Afb. 5: Oppervlakte weidevogelbeheer en kuikenland (alle A-pakketten behalve legselbescherming en ruige mest) in de jaren 2018, 2021 en 2024, uitgesplitst naar provincie (voor meer details zie bijlage 1).

4 KUIKENLAND

Veel inspanningen van Agrarische collectieven zijn gericht op een betere overlevingskans van jonge weidevogels, met name gruttokuikens. Vrijwel alle weidevogelpakketten die verder gaan dan legselbescherming zijn hier op gericht, niet zonder reden. In Nederland wordt vrijwel jaarlijks gesteld (op basis van tellingen bij verzamelplaatsen van grutto's, dus nadat ze zijn uitgevlogen) dat het aantal jonge grutto's te laag is.

Kuikenland bestaat uit grasland waar jonge weidevogels rust, eten en veiligheid vinden. Dus: geen bewerking als ze er rondlopen, hoogstens extensieve beweiding, niet te lang en niet te dicht gras met veel variatie en kruiden en/of water. Op de pakketten Legselbescherming (waarbij in theorie alle gras/maislandruigte behalve direct rond het nest gemaaid kan worden) en Ruige mest (als 'plus' op andere pakketten) na vormen alle pakketten in meer of mindere mate kuikenland.

In bijlage 1 is onderaan de tabellen weergegeven hoeveel kuikenland per deelgebied is gerealiseerd. De totalen per voorbeeldjaar zijn in afbeelding 5 weergegeven. Het valt daarbij op dat in de periode 2018-2021 een flinke toename van kuikenland te zien is, maar dat de groei daarna stopt, terwijl het totale oppervlak beheer wel toeneemt. Nader bekijken van de tabellen van bijlage 1 leert dat de toename van beheer vooral ligt in het pakket Ruige mest, van 4ha. in 2021 naar 545ha. in 2024. Veel andere pakketten zijn juist in oppervlakte afgenomen in deze periode.

Alvast vooruit kijkend naar het aantal vogels (volgend hoofdstuk en bijlage 2), zien we dat er in de laatste periode 3 ('22-'24) in totaal eind april 808 territoria grutto's waren. Met de meestal aangehouden norm van 1,4ha. per gruttopaar zou er dus 1131ha. Kuikenland moeten zijn in plaats van de gerealiseerde 639ha. Ook met de soms gebruikte verlaagde norm van 1ha. per gruttopaar is er nu te weinig kuikenland.

5. VOGELS

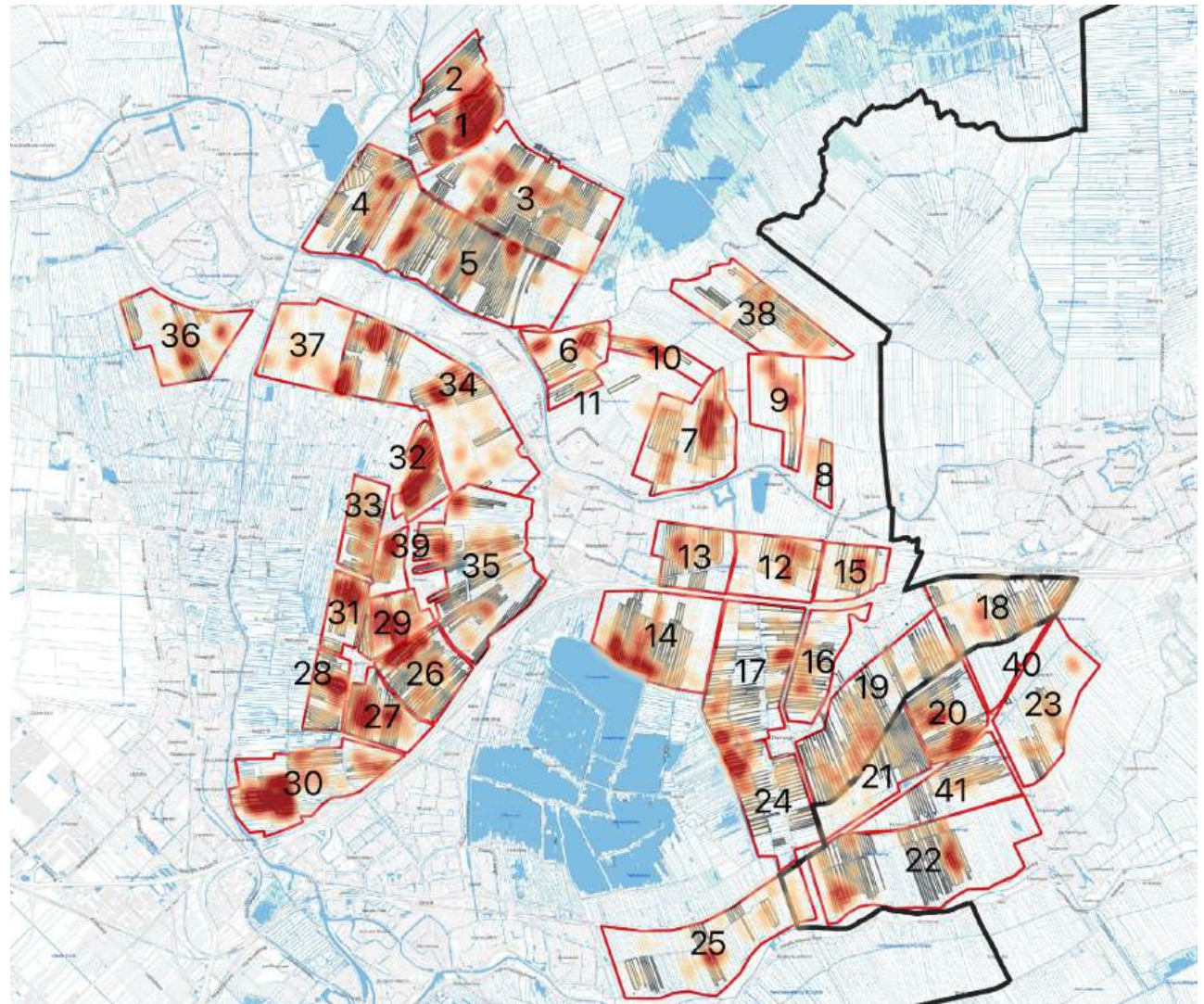
Legselbeheer of kuikenland, wit gebied of plas dras, uiteindelijk gaat het er om zo veel mogelijk weidevogels succesvol te laten broeden en de kuikens vliegvlug te krijgen. Daarom is ook in 2024 een gebiedsbrede monitoring uitgevoerd. In dit hoofdstuk zullen we nader ingaan op de resultaten van die monitoring. Dat doen we met behulp van een aantal termen:

- Broedparen: vogels die een nest hebben of willen beginnen.
- Gezinnen: vogels met kuikens.
- Territoria: vogels die een nest hebben of willen beginnen of al kuikens hebben.
- Territoriale waarneming of -vogel: waarneming waarbij uit het gedrag blijkt dat het gaat om een vogel(s) die baltst, een paar vormt, een nest heeft of jongen heeft. Enkele vogels die eten, in een groep rusten/eten of hoog overvliegen zonder binding aan het telgebied gelden niet als territoriale waarneming.
- Bruto territoriaal succes (BTS): een percentage dat aangeeft hoeveel grutto's (de enige soort waar BTS goed voor is te bepalen met de toegepaste monitoringmethode) die in R1 (april) broedpaar waren in mei ook als gezin zijn waargenomen. Een hoog percentage betekent een goed BTS, omdat dan veel broedparen ook gezin zijn geworden en de kans op vliegvlugge jongen dan (relatief) groot is
- Hotspot: plaats waar veel vogelterritoria dicht bij elkaar zijn waargenomen
- Hotspotkaart of heatmap: kaart met hotspots

Deze verschillende soorten gegevens zijn verwerkt in tabellen, grafieken en kaarten. Zo zijn gegevens inzichtelijk van alle telgebieden en op de kaart kan een agrariër aardig ontdekken hoe het op het eigen bedrijf met de weidevogels was gesteld. We beginnen groot, met hotspotkaarten van het hele gebied. In de analyse zullen we steeds meer schuiven naar detailniveau en eindigen met de BTS voor grutto per telgebied.

5.1 Vogels op de kaart

Stippen- en hotspotkaarten zijn onmisbaar om weidevogelbeheer tijdens het broedseizoen te helpen en achteraf te evalueren. In deze paragraaf kijken we naar de kaarten van

Afb. 6: Heatmap (rode vlekken) die de dichtheid van territoria in de tweede helft van april telperiode 2022-2024 (R1) in het gebied aangeeft ten opzichte van de beheerpakketten

de verschillende telronden en zullen we analyseren in welke beheercategorie de vogels zich bevonden.

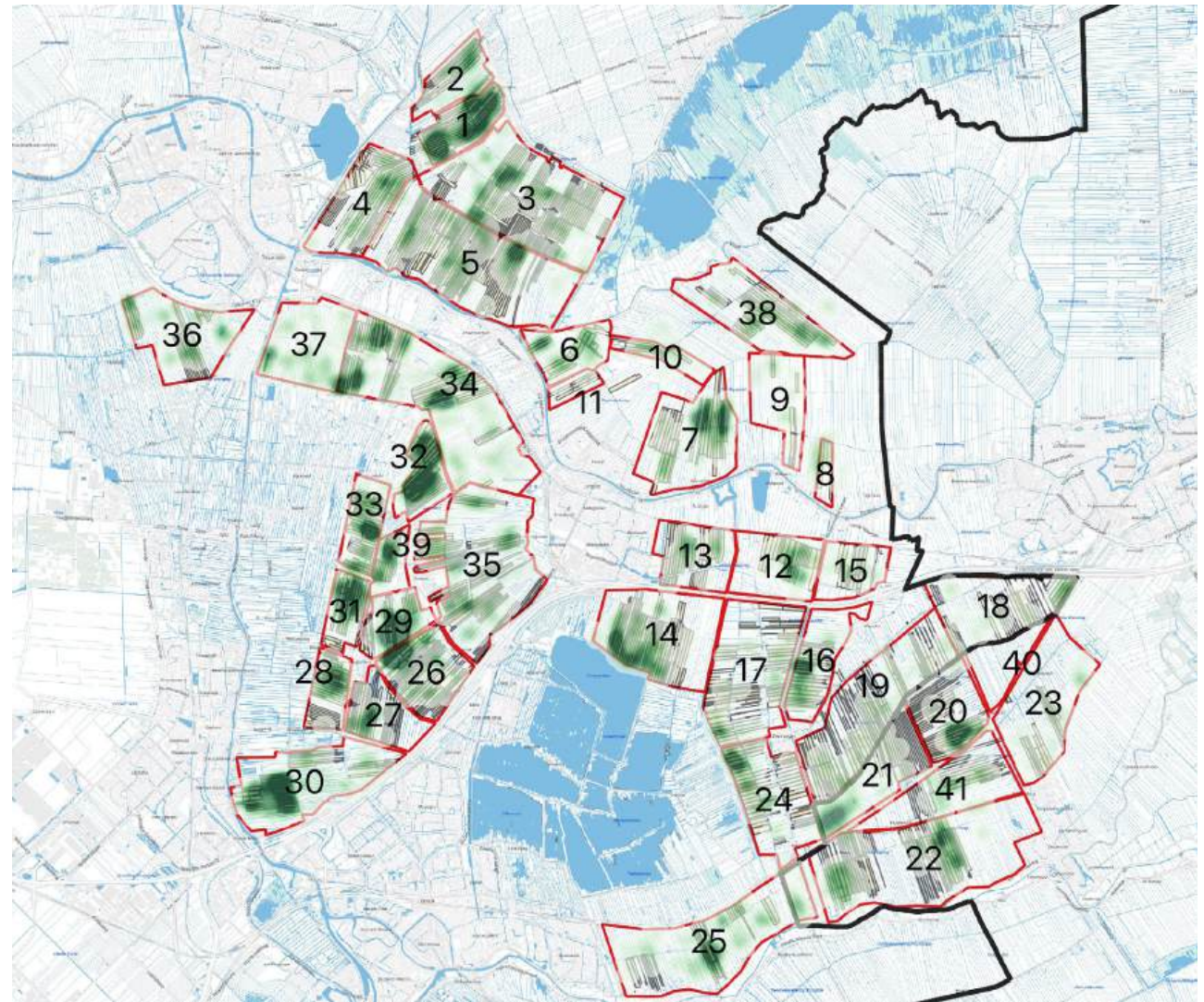
R1 (tweede helft april) 2022-2024 (afb.6)

In dit deel van het voorjaar hebben veel weidevogels een nest. Omdat in april uiteraard nog niet bekend is hoe het weer in de rest van het voorjaar gaat verlopen, zouden idealiter alle hotspots zich binnen de beheerpercelen bevinden, op plaatsen waar afspraken zijn over weidevogelbeheer. Dat is in veel gebieden vaak goed geregeld, maar met name in gebieden met veel afwisseling van wit gebied en beheer (dat daar ligt omdat in de buurt vogels aanwezig zijn) zien we nog wel rode hotspots (broedende vogels) in wit gebied. Dat hoeft niet per se een probleem te zijn, maar het kan ook betekenen dat er eind april of begin mei wordt gemaaid, zonder dat iemand naar de nesten omkijkt. In feite zijn alle hotspots in wit gebied plekken waar het nuttig is dat de agrariërs(s) samen met het collectief streven naar meer weidevogelbeheer, al is het maar nestbescherming.

R2 (tweede helft mei) 2022- 2024 (afb. 7)

In de tweede helft van mei hadden veel vogels (in ieder geval het grootste deel van de grutto's) jongen en konden ze zich weer door het gebied verplaatsen. We zien dan ook dat vooral de witte gebieden soms leger worden.

In bijlage 4 zijn stippenkaarten opgenomen van de provinciale doelsoorten. De stippen zijn klein, de kaarten zijn bedoeld om in detail in te kunnen zoomen tot op bedrijfsniveau.

Afb. 7: Heatmap (rode vlekken) die de dichtheid van territoria in de tweede helft van mei (R2) telperiode 2022-2024 in het gebied aangeeft ten opzichte van de beheerpakketten

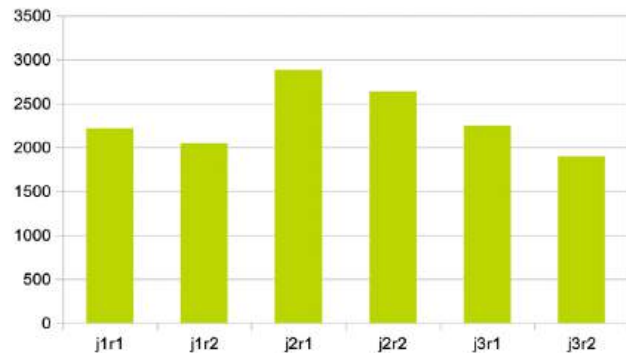
5.2 Aantallen vogels

Sinds 2016 is het totaal aantal getelde territoria van alle soorten niet duidelijk toe- of afgenomen: het varieert per jaar en telronde (afb. 8).

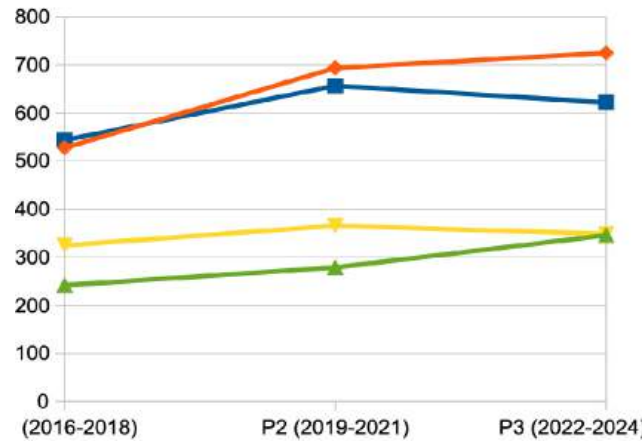
Echter, deze waarnemingen bevatten ook soorten waar het weidevogelbeheer minder of niet op is gericht, zoals zwarte kraai, meerkoet, blauwe reiger. Daarom heeft DNatuur sinds 2016 het verloop van het aantal broedparen van grutto, tureluur, scholekster en Kievit op een rij gezet. Met enige fluctuatie laten alle soorten een stijgende lijn zien.

Let op: Broedpaar is een term die door het programma Boerenlandvogelmonitor wordt gebruikt om uiteindelijk een BTS te berekenen: de vogels met jongen in R1 wordt niet meegeteld, terwijl deze juist erg succesvol zijn. Het zou daarom beter zijn alles in de toekomst om te rekenen naar Territoria, zoals ook bij beleidsmonitoring gebeurt. Het aantal territoria is duidelijk hoger dan het aantal broedparen, als voorbeeld 2022-2024:

- Grutto:** 808 territoria
- Kievit:** 875 territoria
- Scholekster:** 443 territoria
- Tureluur:** 515 territoria

Afb. 8: Grafiek: Totaal aantal waargenomen territoria per telperiode en telronde. J1= 2016-2018, j2=2019-2021, j3=2022-2024. R1=april, r2=mei.

Afb. 9: Grafiek: verloop van aantallen broedparen (bron: boerenlandvogelmonitor) van grutto, tureluur, scholekster, Kievit. Let op: het aantal broedparen is veel lager dan het aantal territoria!

In bijlage 3 zijn voor deze soorten alle aantallen per gebied per telperiode en telronde te zien. Opvallend is de toename van het totaal aantal broedparen van de vier soorten, van 1540 naar 2042. Een toename van zo'n 30% in 9 jaar! Zoals gezegd: het aantal territoria ligt veel hoger.

5.3 Bruto territoriaal succes grutto

De toename van het aantal gruttoterritoria is belangrijk, maar zegt nog niet zo veel over de kwaliteit van het beheer. De grutto's kunnen namelijk ook van elders naar het gebied van RGW komen en zo de aantallen verhogen. Dat is goed, maar het is belangrijk dat zo veel mogelijk broedparen jongen grootbrengen in de periode april-juni. Daarom kijken we ook naar het Bruto Territoriaal Succes van de grutto, dus het percentage grutto's dat niet alleen broedt, maar ook jongen groot brengt. Daarbij geldt: vanaf 65% is er een goede kans dat de populatie door aanwas in stand blijft.

In afb. 10 is te zien dat het BTS in lang niet alle telgebieden voldoende is. Waar we in periode 1: 15 telgebieden zien met een positief BTS, periode 2: 18 positieve gebieden, periode 3: 17 gebieden.

Met behulp van bijlage 2 is ook een BTS cijfer (grutto) voor het hele gebied te bepalen: in R1 waren er 726 broedparen, daarvan hadden er in R2 658 kuikens. $658/726 \times 100\% = 91\%$! Een prachtig getal, dat natuurlijk wordt genuanceerd door de verschillen per telgebied.

Gebiedsnummer	opp. (ha)	Naam	jr 1 BTS %	jr 2 BTS %	jr 3 BTS %
1	104	Noordeinderpolder west mid	52	121	59
4,5	478	Zuideinderpolder	30	74	44
3	460	Noordeinderpolder oost	63	93	61
2	99	Noordeinderpolder west west	33	33	100
29	96	tempelpolder zuid	96	77	150
32	94	de wijk	269	75	130
31	79	Middelburg midden	223	193	101
30	278	Bloemendaal west	124	137	71
39	58	tempelpolder noord	56	70	64
33	96	Middelburg noord	0	50	120
34	482	Steekterpolder oost	142	82	81
28	82	Middelburg zuid	56	29	115
26	158	reeuwijk zuid	170	90	160
37	194	steekterpolder west	18	80	200
36	214	Zaans rietveld	80	79	60
35	419	reeuwijk noord	92	15	27
27	278	Bloemendaal oost	160	250	17
8, 38, 9, 7, 10	709	Meijepolder	56	102	76
6,11	110	Hornpolder	102	47	79
16	139	groendijk	120	50	333
12	160	venster tussen wiericken	51	0	25
14	295	Abessinie	122	84	48
17,24	535	hoog en laag eind	70	42	75
15	103	venster Nieuwebrug	16	100	0
25	387	Stein zuid	150	45	71
22 en 41	633	groot hekendorp	27	22	57
13	142	venster bodegraven	27	29	133
18,19	523	west en oosteind	157	100	4
23	269	Diemberbroek	geen data	22	0
21,2	163	Hogeburg	65	80	68
40	90	Papekop noord	geen data	0	?

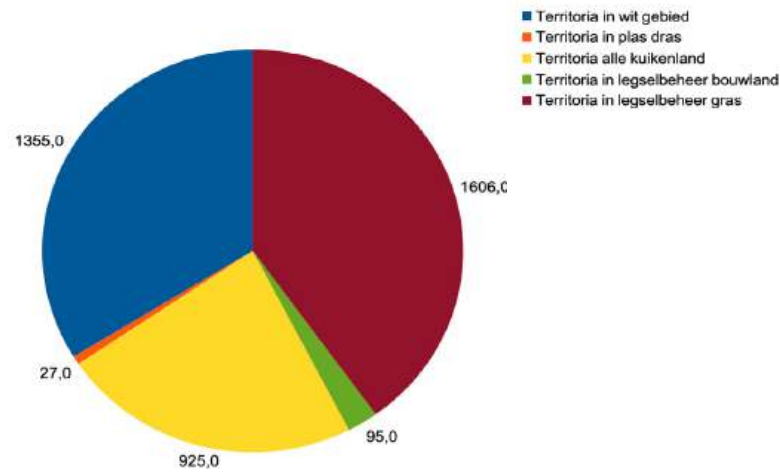
Afb. 10: BTS getallen in de verschillende telperioden: jr1= 2016-2018, jr2=2019-2021, jr3=2022-2024. R1=april, r2=mei. Groen: goed, positief BTS, Oranje: matig BTS, Rood: onvoldoende BTS.

6. VOGELS EN BEHEER

In de vorige hoofdstukken zagen we dat na 2021 de oppervlakte beheer niet echt meer is toegenomen en dat ook de hoeveelheid kuikenland stagneert. Bovendien is de hoeveelheid kuikenland veel te weinig om aan de norm van 1,4ha. per broedpaar grutto te voldoen.

Aan de andere kant zien we over de hele periode een trend van een groeiend aantal broedparen en waarschijnlijk ook in territoria.

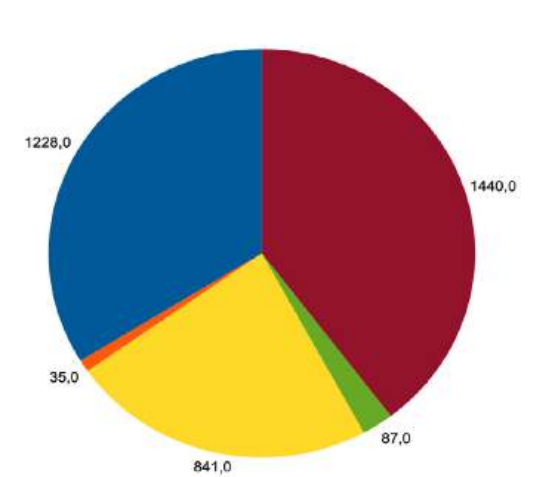

Afb. 11: Verdeling van territoria van provinciale doelsoorten ZH over de verschillende typen beheer tijdens R1 ('22-'24)

Voordat we conclusies trekken, zullen we eens kijken waar de territoria van provinciale doelsoorten ZH te zien in bijlage 2) zich in de periode 2022-2024 bevonden.

Eind april (R1) was de totale verdeling van territoria van provinciale doelsoorten ZH over de verschillende typen beheer zoals in afb. 11 weergegeven.

Eind mei was de verdeling niet zo veel anders afb. 12). Wel valt op dat er veel territoria zich bevinden in wit gebied en in legselbeheer. Deze territoria zouden hier door gebrek aan bescherming na R1 snel kunnen verdwijnen. Toch zien we ook in R2 veel territoria in wit gebied en legselbescherming. In bijlage 2 is te zien dat dit voor alle aanwezige provinciale doelsoorten ZH geldt.

Afb. 12: Verdeling van territoria van provinciale doelsoorten ZH over de verschillende typen beheer tijdens R2 ('22-'24).

7. CONCLUSIE

Een BTS van 91 % (grutto periode '22-'24) is prachtig en ook de toename van het aantal broedparen in de periode 2016-2024 geeft goede hoop voor de weidevogels in het gebied van RGW.

Toch zien we dat de toename van het aantal broedparen niet wordt veroorzaakt door meer oppervlakte beheer en ook de hoeveelheid kuikenland blijft stabiel. In lijn daarmee zien we dat veel territoria van provinciale doelsoorten (ZH) in de laatste periode gevonden zijn. Dit in gebied zonder beheerafspraken of in percelen waar alleen het nest wordt beschermd, niet de kuikens.

Dit kan een aantal dingen betekenen:

- Vogels hebben voldoende aan wit gebied en een kleine hoeveelheid kuikenland, anders dan de landelijke norm. De oorzaak kan liggen in goede kwaliteit van het kuikenland.
- Er wordt in percelen wit gebied en legselbeheer zonder dat dat is afgesproken toch aan goed weidevogelbeheer gedaan.
- Het mozaïek van alle pakketten en het wit gebied is door variaties in percelen, agrariërs en andere factoren van zichzelf al goed voor weidevogels.
- De toename van het aantal broedparen kan worden veroorzaakt door het verloren gaan van broedgebieden buiten het werkgebied van RGW. Het goede BTS spreekt dit tegen.

De toename van het aantal broedparen, territoria en het goede BTS is heel mooi maar helaas niet zomaar te koppelen aan de inspanningen van RGW om pakketten af te sluiten.

Wel kan het zo zijn dat de kwaliteit van het mozaïek zo hoog is -ook buiten het kuikenland- dat vogels toch goede overlevingskansen hebben. Dit is ook een van de doelen van agrarisch natuurbeheer: verhoging van de ecologische kwaliteit van het gebied.

Praktisch zou de toename van broedparen en het goede BTS dan een gevolg kunnen zijn van een combinatie van de volgende factoren:

- Het doelgericht inzetten van kuikenland in hotspots, dus exact waar de vogels het nodig hebben.
- Goede voorlichting aan agrariërs over beheer en vogels.
- Beheermonitoring, waardoor er een duidelijk beeld is van de territoria in het broedseizoen en de boeren hun beheer goed kunnen aanpassen, soms zonder contract.
- Een positief geluid en als basis vrijwilligheid, waardoor agrariërs eigen keuzes kunnen maken en weidevogelbeheer ook leuk en belangrijk gaan vinden. In gesprekken merkt DNatuur dat dit duidelijk toeneemt: bij steeds meer boeren is weidevogelbeheer een logisch onderdeel van de bedrijfsvoering.

8. HOE KAN HET NOG WAT BETER

Het gaat goed, maar de vele vogels in wit gebied en in percelen met alleen legselbescherming zijn wel wat zorgelijk. Daarom een aantal adviezen op dit gebied:

1. Mogelijk is de regel dat per hectare legselbescherming een oppervlakte kuikenland gerealiseerd moet worden een drempel voor zo veel mogelijk reduceren van wit gebied. DNatuur pleit er voor de verhouding legselbeheer-kuikenland op polderniveau te bekijken, niet per bedrijf. Het is belangrijker dat er minder wit gebied komt.
2. Besteed in de gebieden waar te weinig kuikenland is per broedpaar grutto aandacht aan het uitbreiden van die oppervlakte.
3. Als de oppervlakte kuikenland voldoende is maar de BTS niet, ligt dit waarschijnlijk aan de kwaliteit van het kuikenland, de rust of predatie. Onderzoek dit in deze polders en probeer hier kwaliteit te verbeteren in plaats van oppervlakte.
4. Probeer in aanvulling op het huidige beheer meer maisland te beschermen, maar benader ook boeren waar in de verschillende telronde clusters weidevogels in grasland zonder kuikenland zijn waargenomen.
5. Beheermonitoring geeft jaarlijks nieuwe inzichten, betrokkenheid en sturing aan het beheer. Blijf dit zo veel mogelijk volhouden.
6. Denk na over de vorm van monitoring: een telronde in juni kan late- of herbroeders beter beschermen. Zo hadden in R2 (mei '22-'24) nog 144 grutto's en 302 Kieviten (!) (bijlage 2) nog geen jongen, maar een nest. Hoe is het hen vergaan?
7. Het gebruik van de software van Boerenlandvogelmonitor heeft voordelen (zoals de toegang door boeren en gebiedscoördinatoren) maar ook nadelen. Zo blijken soms niet alle gegevens te zijn geüpload waardoor mogelijk fouten ontstaan en er veel tijd verspild wordt aan opnieuw invoeren. Buiten deze technische zaken is er het probleem dat de boerenlandvogelmonitor vooral broedparen weergeeft, altijd minder in aantal dan het werkelijke aantal territoria. Het agrarisch natuurbeheer doet zich hiermee tekort. TBO's en beleidsmonitoring is wel altijd op basis van territoria. Bovendien blijkt het broedseizoen van de grutto steeds gespreider

te zijn (zie ook bijlage 2), terwijl de boerenlandvogelmonitor alleen een BTS berekent op basis van broedparen in april ten opzichte van gezinnen in mei. De BTS van de boerenlandvogelmonitor klopt steeds vaker niet door vroege of late broedgevallen.

8. De driejarige monitoringcyclus heeft voordelen, zoals beperkte kosten per jaar en overzichtelijkheid. Er zijn ook nadelen: in de afgelopen 9 jaar zijn alle gebieden slechts 3 maal bezocht, waardoor niet snel kan worden gereageerd

op ontwikkelingen. Bovendien blijkt vaak dat de terugkoppeling tijdens het broedseizoen goed is voor de motivatie en betrokkenheid van boeren. Dit moment, na 3 monitoringcycli, is misschien een goed moment om over te stappen op een andere cyclus, bijvoorbeeld een 2- (jaarlijks 50%) of 1 jarige (jaarlijks 100%) cyclus.

9. Een aantal gebieden zijn erg klein of bevatten erg weinig beheer. Vaar een duidelijke koers voor deze gebieden: uitbreiding, afstoten of specifiek soortbeheer.

BIJLAGE 1: BEHEER OPPERVLAKTEN 2018, 2021 EN 2024
Bijlage 1a

2018		WERKGEBIED					
PAKKETCODE	PAKKETNAAM	De Wetering	LRW Utrecht	LRW ZH	Parmey	Weide en Waterpracht	Totaal Resultaat
A01a	1 april - 1 juni	33,1	6,3	13,5	35,0	25,7	113,5
A01b	1 april - 8 juni	1,0		4,2	7,8		13,0
A01c	1 april - 15 juni		10,5	9,4		21,1	40,9
A01d	1 april - 22 juni					0,0	0,0
A01l	1 mei - 15 juni	1,3	1,0	3,8		6,1	12,2
A01m	8 mei - 22 juni	2,0		4,8		1,8	8,6
A01q	1 mei tot 1 juni			2,0	1,0	3,2	6,2
A01r	8 mei tot 8 juni		4,2	3,4		4,3	11,9
A01t	8 mei tot 15 juni					1,2	1,2
A03e	greppel inundatie 15 februari - 15 april	0,3			0,3	0,8	1,3
A03i	greppel inundatie 3 weken tussen 1 mei - 1 augustus		1,9	1,9		0,9	4,6
A03j	greppel inundatie 4 weken tussen 1 mei - 1 augustus	0,2					0,2
A04a	nestbescherming op grasland	585,9	176,1	591,4	152,2	467,0	1972,6
A04c	nestbescherming op bouwland	3,8	8,8	27,3			39,9
A04d	legselbeheer met 2 weken rustperiode				1,7		1,7
A04e	legselbeheer met 3 weken rustperiode	10,5					10,5
A05a	1 april - 15 juni	3,5		1,0		10,0	14,5
A05h	rand klasse A	0,1	3,4				3,5
A06a	1 april / 15 juni, min. 1 tot max. 1,5 GVE		2,0	5,0			7,0
A06c	1 april / 15 juni, min. 1 tot max. 3 GVE	6,1			1,4	14,6	22,0
A13c.27.001	RGW Botanisch waardevolle weiderand, 15 juni		10,6	41,8	2,4	12,0	66,9
A13c.27.002	RGW botanisch waardevolle weiderand, geen maaibeperking			0,3		0,7	0,9
Totaal Resultaat		647,7	224,7	713,8	204,2	570,9	2361,3
Kuikenland		47,5	39,8	91,0	47,8	102,4	328,5

Bijlage 1b

2021		WERKGEBIED						
PAKKETCODE	PAKKETNAAM	De Wetering	LRW Utrecht kerngebied	LRW Utrecht randzone	LRW ZH	Parmey	Weide en Waterpracht	Totaal Resultaat
A01a	rust van 1 april tot 1 juni	26,6		4,5	9,2	39,1	10,0	89,4
A01b	rust van 1 april tot 8 juni	3,6			2,9	12,1	17,7	36,3
A01c	rust van 1 april tot 15 juni	10,3	18,1	3,3	13,2		25,5	70,4
A01d	rust van 1 april tot 22 juni		4,0		3,6		3,9	11,6
A01e	rust van 1 april tot 1 juli						10,5	10,5
A01l	rust van 1 mei tot 15 juni, voorweiden	1,3	1,0		2,3		2,4	7,0
A01m	rust van 8 mei tot 22 juni, voorweiden	2,0			2,3		1,8	6,2
A01q	rust van 1 mei tot 1 juni, voorweiden				1,9	1,0	4,7	7,7
A01r	rust van 8 mei tot 8 juni, voorweiden	2,5	3,1		1,9		14,9	22,4
A01t	rust van 8 mei tot 15 juni, voorweiden				2,3			2,3
A02a.27.001	RGW 2f - kuikenveld hergroei 15 cm	7,3						7,3
A02c	rust 1 mei tot 1 augustus, 4 weken				0,1			0,1
A03e	15 februari tot 15 april, minstens 5 cm		0,2		0,1	0,3	0,7	1,3
A03g	15 februari tot 15 juni, minstens 5 cm	0,4	0,1				0,0	0,5
A03i	1 mei tot 1 augustus, 3 weken		0,6	0,1	0,4	0,6	0,2	1,9
A03j	1 mei tot 1 augustus, 4 weken	0,6	0,0					0,6
A03k	1 mei tot 1 augustus, 6 weken	0,1					0,4	0,6
A03o	1 maart tot 1 juni	0,3						0,3
A04a	legselbeheer op grasland	618,3	152,6	14,0	568,5	183,6	440,8	1977,7
A04c	legselbeheer op bouwland	6,7	9,9	11,0	38,6	8,3	7,9	82,4
A04d	legselbeheer plus 2 weken rustperiode	7,5			0,3	7,4	31,4	46,7
A04e	legselbeheer plus 3 weken rustperiode	7,4			12,0	1,6	18,6	39,6
A04f	legselbeheer plus 4 weken rustperiode	13,3			2,5	3,2	14,4	33,5
A04g	legselbeheer plus 5 weken rustperiode	9,1					15,2	24,4
A04h	legselbeheer plus 6 weken rustperiode	19,9					9,8	29,7
A05a	1 april tot 15 juni	20,7	2,4			1,7	7,4	32,3
A05b	1 april tot 22 juni				1,1		3,9	4,9
A05h	rand, 4 indicatorsoorten	0,3	3,4					3,7
A06a	1 - 1,5 GVE / ha, 1 mei tot 15 juni		3,1		1,2	3,8	4,4	12,4
A06c	1 3 GVE / ha, 1 mei tot 15 juni	11,1	2,7		3,8	1,4	14,7	33,6
A07a	ruige mest	41,2	19,8		18,0	16,3	63,0	158,3
A13a	botanisch weiland	3,9						3,9
A13b	botanisch hooiland	0,9						0,9
A13c.27.001	RGW Botanisch waardevolle weiderand, 15 juni		13,6	4,3	44,2	2,4	18,7	83,2
A13c.27.002	RGW botanisch waardevolle weiderand, geen maibeperking	6,1	5,8	0,4	2,3			14,6
Totaal Resultaat		821,4	240,3	37,5	738,0	285,5	743,7	2866,3
Kuikenland		155,2	58,0	12,5	107,7	74,8	231,3	639,4

Bijlage 1c

2024		WERKGEBIED										
PAKKETCODE	PAKKETNAAM	(leeg)	2024 resultaatbeloning LRW Utrecht kerngebied	LRW Utrecht kerngebied	LRW Utrecht randzone	LRW ZH	LRW ZH categorie water	Parmey	Parmey categorie water	Weide en Waterpracht	Wetering	Totaal Resultaat
A01a	van 1 april tot 1 juni				7,0	8,8		10,0		29,0	15,1	70,0
A01b	van 1 april tot 8 juni					10,7		5,4		9,1	2,7	27,9
A01c	van 1 april tot 15 juni			13,3		10,6		4,7		13,6	5,8	47,9
A01d	van 1 april tot 22 juni							5,3		6,0		11,2
A01l	voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 15 juni			1,0	1,5	2,2				1,4		6,1
A01m	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 22 juni					1,9						1,9
A01q	voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 1 juni					2,7				11,2	1,2	15,2
A01r	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 8 juni			1,3		1,9		1,0		12,8	2,4	19,4
A01t	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 15 juni					1,9						1,9
A01u	voorweiden tot 15 mei, daarna rust tot 15 juni									4,0		4,0
A01x	rust van 15 maart tot 1 juni							2,1				2,1
A03a	van 15 februari tot 15 april			0,2	0,6	1,1		0,6		1,2	0,4	4,1
A03c	van 15 februari tot 15 juni			0,1						0,3		0,4
A03i	in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 3 weken			0,5	0,3	1,5		0,1		1,6	0,6	4,6
A03j	in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 4 weken			0,0		0,2				0,1	0,9	1,2
A03k	in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 6 weken			0,3						0,3	0,3	0,8
A03o	van 1 maart tot 15 juni							0,4				0,4
A04a	legselbeheer op grasland			142,3	27,0	514,7		188,6		433,4	517,6	1823,6
A04d	plus 2 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus			3,2		2,9					22,0	28,1
A04e	plus 3 weken rust in de periode van 23 april tot 1 augustus									18,0	5,9	23,9
A04f	plus 4 weken rust in de periode van 23 april tot 1 augustus			3,2		13,3		12,7		9,4	12,9	51,5
A04g	plus 5 weken rust in de periode van 23 april tot 1 augustus			5,6		4,3				18,4	8,1	36,3
A04h	plus 6 weken rust in de periode van 23 april tot 1 augustus							6,8		77,8	37,5	122,1
A05a	rust 1 april tot 15 juni, 4 indicatorsoorten			2,4	4,6			1,7		18,5	17,4	44,6
A05b	rust 1 april tot 22 juni, 4 indicatorsoorten					0,1				1,3		1,3
A05c	rust 1 april tot 1 juli, 4 indicatorsoorten									3,1		3,1
A06a	beweidingsplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha.									12,8	1,2	14,0
A06c	beweidingsplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 GVE/ha en maximaal 3 GVE/ha							1,4		13,5	11,0	25,8
A07a	ruige mest	2,6	2,2	16,6	4,6	47,3		18,8		234,9	218,4	545,4
A13a	botanisch weiland (4 indicatorsoorten)					0,5					3,8	4,3
A13b	botanisch hooiland (4 indicatorsoorten)										0,8	0,8
A13c	botanisch waardevolle weiderand geen maaibeperking (4 indicatorsoorten)				0,1	2,1	0,1		0,0			2,3
A13c.27.01	RGW botanische weiderand met maaibeperking tot 1 juni.			11,2	9,3	31,2		2,3		8,1		62,1
A42a	legselbeheer op bouwland			10,7	16,7	33,3		4,6			2,4	67,7
Totaal Resultaat		2,6	2,2	211,7	71,6	697,2	0,1	269,6	0,0	940,7	888,7	3084,5
Kuikenland		0,0	0,0	42,1	23,3	97,8	0,1	54,6	0,0	271,4	150,2	639,5

BIJLAGE 2: TERRITORIA DOELSOORTEN ZH PER GEDRAG EN PAKKET

Bijlage 2a soorten per pakket R1 21-24

Aantal - Soort																
PAKKETCODE	PAKKETNAAM	Gele kwikstaart broedparen	Graspieper broedparen	Grutto broedparen	Grutto gezinnen	Kievit broedparen	Kievit gezinnen	Scholekster broedparen	Slobeend broedparen	Slobeend gezinnen	Tureluur broedparen	Tureluur gezinnen	Wulp broedparen	Zomertaling broedparen	Zwarte stern broedparen	Totaal Resultaat ALLE soorten
(leeg)	(leeg)	1		135	13	147	84	135	81	1	71	1	2	1	3	1355
A01a	van 1 april tot 1 juni	0		23	3	15	14	11	2		10		0	0	0	92
A01b	van 1 april tot 8 juni	0		13		1	1	1	2		6		0	0	0	35
A01c	van 1 april tot 15 juni	0		23	2	13	10	6	1		15		0	0	0	79
A01d	van 1 april tot 22 juni	0		5	1	6	3	1	2		5		0	0	0	28
A01l	voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 15 juni	0		0		0		1	0		1		0	0	0	5
A01m	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 22 juni	0		0		0		0	0		1		0	0	0	1
A01q	voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 1 juni	0		4	2	5		1	2		2	1	0	0	0	23
A01r	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 8 juni	0		0		1		2	0		0		0	0	0	4
A01t	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 15 juni	0		1		1		0	0		1		0	0	0	3
A01u	voorweiden tot 15 mei, daarna rust tot 15 juni	0		0	1	0		0	0		0		0	0	0	1
A01x	rust van 15 maart tot 1 juni	0		1		0		2	0		0		0	0	0	4
A03a	van 15 februari tot 15 april	0		2	2	2	3	0	0		5		0	0	0	15
A03c	van 15 februari tot 15 juni	0		0		0		0	0		0		0	0	0	1
A03i	in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 3 weken	0		2		1		1	1		0		0	0	0	5
A03j	in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 4 weken	0		1		0		0	0		0		0	0	0	1
A03o	van 1 maart tot 15 juni	0		4		1		0	0		0		0	0	0	5
A04a	legselbeheer op grasland	1	1	163	13	116	78	124	49		75		1	0	4	952
A04d	plus 2 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus	0		8		0	2	3	0		2		0	0	0	20
A04e	plus 3 weken rust in de periode van 23 april tot 1 augustus	0		13	4	2	5	2	1		4		0	0	0	41
A04f	plus 4 weken rust in de periode van 23 april tot 1 augustus	0		25	3	12	9	4	3		15		0	0	0	80
A04g	plus 5 weken rust in de periode van 23 april tot 1 augustus	0		17	1	22	3	4	2		5		0	0	0	62
A04h	plus 6 weken rust in de periode van 23 april tot 1 augustus	1		86	4	61	15	30	13		36		0	0	0	273
A05a	rust 1 april tot 15 juni, 4 indicatorsoorten	0		21	4	5	10	10	2		6		0	0	0	68
A05b	rust 1 april tot 22 juni, 4 indicatorsoorten	0		1		0		0	0		0		0	0	0	1
A05c	rust 1 april tot 1 juli, 4 indicatorsoorten	0		3		0		1	0		1		0	0	0	7
A06a	beweidingsplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha.	0		3	1	1	1	5	1		3		0	0	0	19
A06c	beweidingsplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 GVE/ha en maximaal 3 GVE/ha	0		3		3	1	4	3		3		0	0	0	21
A07a	ruige mest	0		160	23	83	71	77	25		93	1	0	0	0	654
A13a	botanisch weiland (4 indicatorsoorten)	0		1		0	5	1	1		0		0	0	0	8
A13c.27.01	RGW botanische weiderand met maai beperking tot 1 juni.	0		6		3	2	3	5		3		0	0	0	50
A42a	legselbeheer op bouwland	0		5	2	42	14	14	3		5		0	0	0	95
Totaal Resultaat		3	1	729	79	544	331	443	199	1	368	3	3	1	7	4012
Waarnemingen in wit gebied		1	0	135	13	147	84	135	81	1	71	1	2	1	3	1355
Waarnemingen in plas dras		0	0	9	2	4	3	1	1	0	5	0	0	0	0	27
Waarnemingen alle kuikenland		1	0	257	26	151	81	92	40	0	119	1	0	0	0	925
Waarnemingen in legselbeheer bouwland		0	0	5	2	42	14	14	3	0	5	0	0	0	0	95
Waarnemingen in legselbeheer gras		1	1	323	36	199	149	201	74	0	168	1	1	0	4	1606

Bijlage 2b soorten per pakket R2 21-24 - Gedragscodes: 2: territoriaal gedrag zoals roepen / 3: paar / 4: waarschijnlijk nest / 5: nest / 6: gezin met jongen / 7-12: diverse aanduidingen mbt jongen of foeragerende vogels

Aantal - Soort		Gele kwikstaart	Graspieper	Grutto	Kievit	Kievit	Scholekster	Scholekster	Slobeend	Slobeend	Tafeleend	Tureluur	Tureluur	Veldleeuwrik	Zomertaling	Zwarte stern	Zwarte stern	Totaal Resultaat
PAKKECODE	PAKKE NAAM	broedparen	gezinnen	gezinnen	broedparen	gezinnen	broedparen	gezinnen	broedparen	gezinnen	broedparen	broedparen	gezinnen	broedparen	broedparen	broedparen	gezinnen	ALLE soorten
(leeg)	(leeg)	0		116	93	102	104	24	38	7	1	38	56	3	1	20	3	1228
A01a	van 1 april tot 1 juni	0		27	2	4	3	1	1			3	20	1	0	1	1	87
A01b	van 1 april tot 8 juni	0		11	3	4	2	1	0			3	1	0	0	1	0	33
A01c	van 1 april tot 15 juni	0		23	4	9	1		0			4	10	0	0	0	0	68
A01d	van 1 april tot 22 juni	0		4	0	2	0		1			1	4	0	0	0	0	12
A01l	voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 15 juni	0			1	1	0		0			0		0	0	0	0	2
A01q	voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 1 juni	0		8	3	2	2		0			1	3	0	0	0	0	23
A01r	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 8 juni	0		1	0	3	3	1	0			0		0	1	1	0	13
A01t	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 15 juni	0		2	0		0		0			0		0	0	0	0	3
A01u	voorweiden tot 15 mei, daarna rust tot 15 juni	0		1	0	1	0		0			0	1	0	0	0	0	4
A01x	rust van 15 maart tot 1 juni	0		4	0	1	0		0			0	6	0	0	0	0	12
A03a	van 15 februari tot 15 april	0		5	0	1	0		0			1	9	0	0	0	0	16
A03c	van 15 februari tot 15 juni	0		2	0		0		0			0	1	0	0	0	0	3
A03i	in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 3 weken	0		2	0		0		0			1	1	0	0	0	0	6
A03j	in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 4 weken	0		1	0		0	1	0			0	1	0	0	0	0	3
A03k	in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 6 weken	0		1	0		0		0			0		0	0	0	0	1
A03o	van 1 maart tot 15 juni	0		3	0	1	0		0			0	2	0	0	0	0	6
A04a	legselbeheer op grasland	7		105	118	99	85	22	14	1		37	49	1	0	9	1	823
A04d	plus 2 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus	0			0	1	3	2	2			2		0	0	0	0	15
A04e	plus 3 weken rust in de periode van 23 april tot 1 augustus	0		19	3	8	2	2	2			1	9	0	0	0	0	54
A04f	plus 4 weken rust in de periode van 23 april tot 1 augustus	0	1	15	2	5	0		0			1	6	0	0	0	0	42
A04g	plus 5 weken rust in de periode van 23 april tot 1 augustus	0		14	6	5	2		2	1		0	9	0	0	0	0	44
A04h	plus 6 weken rust in de periode van 23 april tot 1 augustus	0		76	8	34	11	13	10	1		10	41	0	0	0	1	236
A05a	rust 1 april tot 15 juni, 4 indicatorsoorten	0		23	0	4	4	1	4			8	9	0	0	0	0	66
A05b	rust 1 april tot 22 juni, 4 indicatorsoorten	0		1	0		0		0			0	2	0	0	0	0	3
A05c	rust 1 april tot 1 juli, 4 indicatorsoorten	0		3	0	1	0		0			0	9	0	0	0	0	14
A06a	beweidingsplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha.	0		2	1	1	2	1	0			0	2	0	0	0	0	13
A06c	beweidingsplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 GVE/ha en maximaal 3 GVE/ha	0		7	3	3	2		0			4		0	0	0	0	26
A07a	ruige mest	0		176	35	66	41	10	15	1		35	101	0	1	3	2	617
A13a	botanisch weiland (4 indicatorsoorten)	0			0		1	1	0			0		0	0	0	0	2
A13c	botanisch waardevolle weiderand geen maai beperking (4 indicatorsoorten)	0			0		0		0			0		0	0	0	0	1
A13c.27.01	RGW botanische weiderand met maai beperking tot 1 juni.	0		4	3	2	0		1	1		2	5	0	0	2	0	33
A42a	legselbeheer op bouwland	2		2	17	33	10	5	0			4	2	0	0	0	0	87
Totaal Resultaat		9	1	658	302	393	278	85	90	12	1	156	359	5	3	37	8	3596
Waarnemingen in wit gebied			0	116	93	102	104	24	38	7	1	38	56	3	1	20	3	1228
Waarnemingen in plas dras			0	14	0	2	0	1	0	0	0	2	14	0	0	0	0	35
Waarnemingen alle kuikenland			1	259	39	93	38	24	23	3	0	42	151	1	1	5	2	841
Waarnemingen in legselbeheer bouwland			0	2	17	33	10	5	0	0	0	4	2	0	0	0	0	87
Waarnemingen in legselbeheer gras			0	281	153	165	126	32	29	2	0	72	150	1	1	12	3	1440

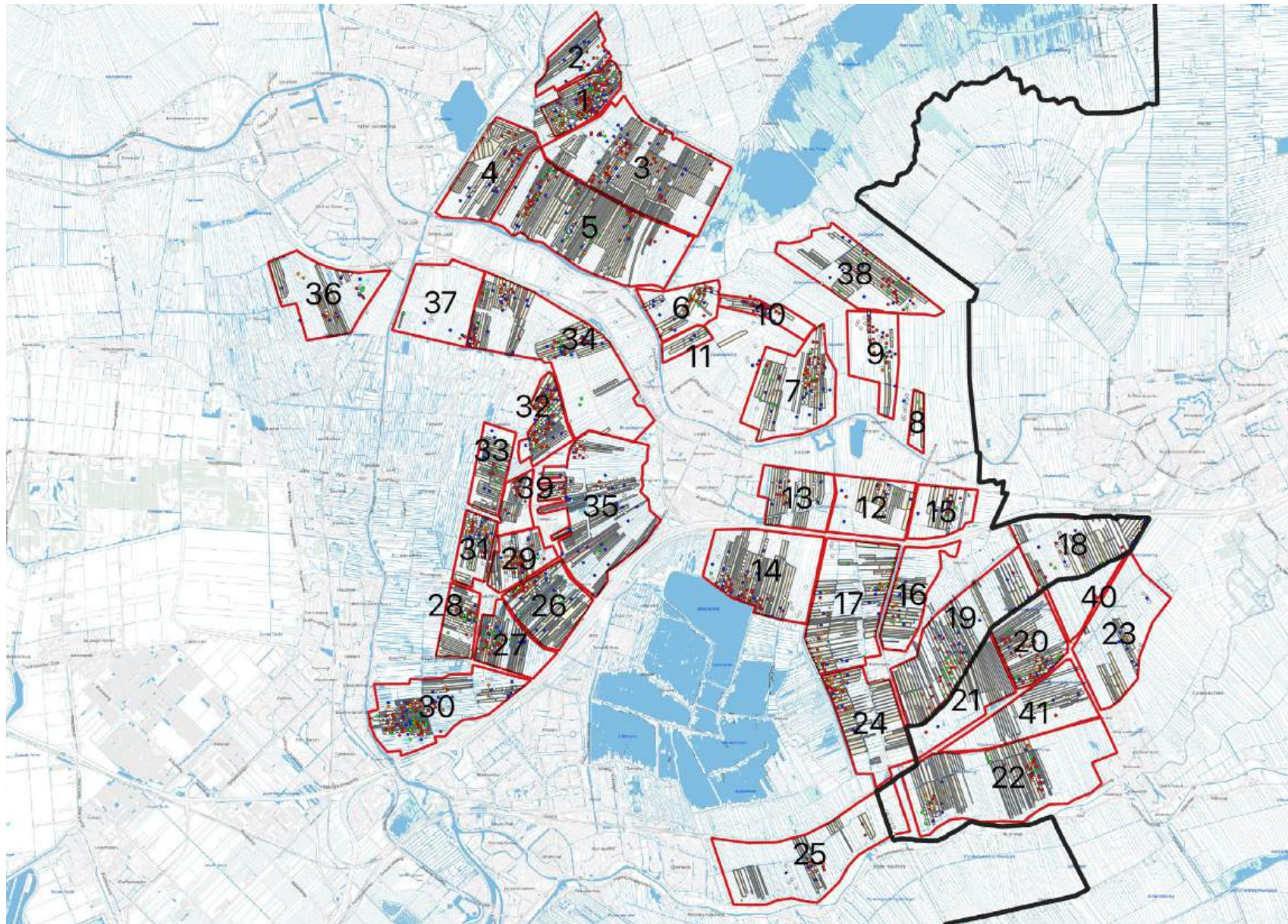
BIJLAGE 3: GRUTTO BROEDPAREN, GEZINNEN, BTS PER TELGEBIED

broedparen per soort volgens Boerenlandvogelmonitor																
opp. (ha)	Naam	Teljaar1 2016-2018					Teljaar 2 2019-2021					Teljaar 3: 2022-2024				
		grutto jr1	kievit jr1	scholekster jr1	tureluur jr1	totaal	grutto jr2	kievit jr 2	scholekster jr2	tureluur jr2	totaal	grutto jr3	kievit jr 3	scholekster jr3	tureluur jr3	totaal
104	Noordeinderpolder west mid	24	25	20	26	95	28	33	26	26	113	61	49	24	29	163
478	Zuideinderpolder	46	34	37	32	149	47	29	42	20	138	54	34	34	28	150
460	Noordeinderpolder oost	36	9	11	9	65	26	2	22	6	56	41	15	20	17	93
99	Noordeinderpolder west west	2	12	7	1	22	3	0	4	0	7	6	6	12	2	26
96	tempelpolder zuid	22	28	8	11	69	30	29	8	14	81	20	33	7	15	75
94	de wijk	16	10	10	14	50	57	33	10	18	118	47	31	15	38	131
79	Middelburg midden	13	6	5	3	27	14	15	11	6	46	19	19	11	19	68
278	Bloemendaal west	17	24	9	4	54	28	92	14	17	151	38	48	19	22	127
58	tempelpolder noord	9	8	3	1	21	13	4	5	1	23	11	6	2	2	21
96	Middelburg noord	4	2	2	2	10	4	13	9	4	30	17	18	7	9	51
482	Steekterpolder oost	19	30	15	11	75	67	76	34	24	201	37	46	26	10	119
82	Middelburg zuid	9	1	1	1	12	7	7	0	2	16	12	17	4	8	41
158	reeuwijk zuid	10	31	9	12	62	10	24	5	17	56	10	35	8	13	66
194	steekterpolder west	10	13	5	5	33	10	4	6	0	20	1	3	3	1	8
214	Zaans rietveld	3	8	11	4	26	14	10	15	14	53	5	4	8	7	24
419	reeuwijk noord	14	20	22	5	61	19	22	22	7	70	14	33	26	2	75
278	Bloemendaal oost	5	5	3	3	16	4	4	5	3	16	17	9	6	3	35
709	Meijepolder	100	62	41	26	229	61	58	23	21	163	27	24	10	29	90
110	Hornpolder	18	8	1	5	32	17	5	2	7	31	14	22	10	6	52
139	groendijk	14	10	4	5	33	32	3	7	9	51	13	13	5	7	38
160	venster tussen wiericken	7	5	1	1	14	11	38	8	7	64	4	21	9	3	37
295	Abessinie	18	22	9	13	62	45	24	17	14	100	27	48	14	8	97
535	hoog en laageind	32	44	26	19	121	31	54	24	13	122	20	42	16	27	105
103	venster Nieuwebrug	0	10	1	0	11	1	3	2	1	7	6	10	5	2	23
387	Stein zuid	2	18	17	4	41	9	12	6	3	30	7	16	5	3	31
633	groot hekendorp	34	26	17	11	88	18	21	9	7	55	21	30	8	9	68
142	venster bodegraven	11	3	2	1	17	6	18	4	1	29	10	18	6	3	37
523	west en oosteind	7	26	8	4	45	7	15	10	3	35	26	32	13	9	80
269	Diemerbroek	9	8	6	3		9	8	6	3		0	13	7	1	21
163	Hogebrug	33	16	12	6		29	34	8	11		37	30	9	14	90
90	Papekop noord	0	4	2	0		0	4	2	0						0
7927	Totaal	544	528	325	242	1540	657	694	366	279	1882	622	725	349	346	2042

BIJLAGE 4: DETAILKAARTEN TERRITORIA DOELSOORTEN ZH PERIODE '22-'24

R1: eind april. Legenda stippen: rood: grutto / wit: Kievit / oranje: tureluur / blauw: scholekster / groen: slobeend / bruin: veldleeuwerik / geel: gele kwikstaart

R2: eind mei. Legenda stippen: rood: grutto / wit: Kievit / oranje: tureluur / blauw: scholekster / groen: slobbeend / bruin: veldleeuwerik / geel: gele kwikstaart

